

LR Aplinkos ministerijai
LR Seimo Aplinkos apsaugos komitetui
Kopija
LR Prezidentūrai
Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai
VĮ Valstybinių miškų urėdijai

2021-04-02 Nr. 2021-15

DĖL „EB SVARBOS NATŪRALIŲ MIŠKO BUVEINIŲ TVARKYMO REKOMENDACIJŲ“

EB svarbos miško buveinių tvarkymo rekomendacijų tikrai reikia. Jos reikalingos ne tik šių buveinių tvarkymui dabar ir ateityje, bet jų reikalingumas, jų vieta miškų politikos klausimų sprendime iškils ir sudarant Nacionalinį susitarimą dėl miškų. Tačiau pateiktasis „EB svarbos natūralių miško buveinių rekomendacijų (toliau Rekomendacijos) projektas yra nepriimtinas, nes jis neatitinka jokių praktikoje įgyvendinti tinkamų rekomendacijų reikalavimų, yra paruoštas neprofesionaliai ne tik miškininkystės, bet ir miško ekologijos mokslo požiūriu. Tai pastebima visuose skyriuose, pradedant terminų apibrėžimais ir baigiant paskutiniu skyriumi apie adaptyvų buveinių tvarkymą. Teikti pasiūlymus jų gerinimui nebematome prasmės, nes, pirma, iki šiol oponentų siūlytos radikalesnės pastabos Rekomendacijų rengėjų buvo ignoruojamos arba arogantiškai atmetamos, o antra, todėl, kad Rekomendacijos reikalingos esminio pertvarkymo, daliniai pakeitimai mažai ką pagerins.

Jau terminų apibrėžimuose yra netikslumų, nekonkretumo, o tokie terminai, kaip 10.Natūralių buveinių tipas, 11.Natūrali miško buveinė, 13.Medynas, 15.Mikrobuveinė yra supainioti arba apibrėžti neteisingai.

Visiškai nesuprantamas buveinių skyrimas į dvi kategorijas. Nelogiškas nei pats skirstymo principas, nei buveinių priskyrimas vienai ar kitai kategorijai, beje, kartais ir nesilaikant šio principo. Dėl principo. Rašoma, kad priskyrimą I-mai kategorijai lemia užimamas plotas šalyje, fragmentacija, grėsmės ir jautrumas joms. Bet juk tokios buveinės, kaip 9060, 9180, 9190, 91FO, pagal savo prigimtį fragmentuotos ne tik Lietuvoje, bet Europos Sąjunga neskiria jų prie prioritетinių (išskyrus 9180). II-rai kategorijai priskirtos „dažniau aptinkamos...jų struktūra ir funkcijos *mažiau jautrios pažeidimams*“ (8 psl.) Tačiau tarp jų net 4-ios iš 7-ių yra prioritетinės. Tuo tarpu apibrėžiant prioritетinių buveinių sąvoką nurodoma, kad tai buveinės (tipai), kurioms „*gresia išnykimo pavojus*“ (5 psl.). Galima būtų suprasti Rekomendacijų autorių nukrypimą nuo europinių kriterijų motyvuojant tuo, kad Lietuvoje inventorizuoti dideli (kitas klausimas, ar pagrįstai?) II-rai kategorijai priskiriamų buveinių plotai, jeigu čia būtų priskiriamos ir buveinės 91DO Pelkiniai miškai. Deja, pelkinių miškų buveinės priskirtos I-mai kategorijai motyvuojant kažkokiu „*dėl natūralių priežasčių*“ (8 psl.) buveinės išnykimo pavojumi.

Šitokiu buveinių suskirstymu visiškai nukrypstama nuo Buveinių direktyvos principo, kad prioritетinių buveinių būtų griežčiau saugoma 60 % ploto, kitų tipų buveinių –

20 %. Nors Rekomendacijų 6 psl. paminima, kad šį reikalavimą reikės įgyvendinti, bet visos tolesnės rekomendacijos visiškai nuo jo nukrypsta. Tokios buveinės, kaip 9060, 9070, 9190, 91FO, kurios ES nelaikomos prioritetingomis, bus saugomos „sklypo lygmeniu“, t.y. 100% , jose bus galimos tik gamtotvarkinės priemonės. Kitų buveinių paskirstymas pagal tvarkymo lygius priklausys nuo jų pasiskirstymo teritorijoje.

Rekomendacijose skiriamos trys tvarkymo priemonių grupės: gamtotvarkos priemonės, kraštovaizdžio natūralios dinamikos imitavimo kirtimai ir miškininkystės priemonės. Gamtotvarkos priemonių išskyrimas suprantamas ir aiškus. Kitų dviejų grupių išskyrimu sukeliama bereikalinga painiava. Siūloma neva kažkokia nauja miškininkystė, kurios dar niekas nemokė, bet reikės kažkam įgyvendinti. Įsigilinus aiškėja, kad siūlomi kraštovaizdžio dinamikos imitavimo kirtimai yra, būtent, miškoūkinės priemonės, atliekamos kiek modifikuotai, atsižvelgiant į buveinių paskirtį, vadovaujantis ekologinės miškininkystės principais. Ir šita nežinia kokiais tikslais dirbtinai sukelta painiava tęsiasi per visas Rekomendacijas, visų buveinių tipų tvarkymo priemonių aprašyme. Kirtimai kažkodėl tapo nebe miško ūkine priemone! Visiškai aišku, kad kraštovaizdžio dinamikos imitavimo kirtimų ir miškoūkinių priemonių grupes reikia sujungti.

Kiekvienam miškininkui ir ekologui aišku, kad miško bendrijų (buveinių, o ir kraštovaizdžio) raida (dinamika) priklauso nuo bendrijos (buveinės) tipo ir esamos medyno būklės (sudėties, amžiaus, struktūros). Nuo to priklausys ir reikalingos priemonės gerai buveinės būklei palaikyti. Bet atskiros buveinės formavimosi raida visiškai nepriklauso nuo to, koks to tipo buveinių plotas yra BASTe. Todėl visiškai nesuprantama, kodėl to paties tipo buveinėse, tvarkomose BAST lygiu, rekomenduojamos priemonės skiriasi priklausomai nuo to, koks buveinių plotas BASTe (jeigu BASTe yra iki 100 ha to tipo buveinių – vienokios priemonės, jei daugiau – kitokios). Tarp 7 sąlygų, nulemiančių vienokio ar kitokio kirtimo būdo pasirinkimą (4.4 skyrelis), nėra nurodoma medyno sudėtis.

Rekomendacijose (4.2 skyr.) pateikiami nurodymai kirtimo apimčių apskaičiavimui, bet nelabai įtikinama, kad pagal šias rekomendacijas miškotvarkininkai galėtų suprasti, kaip tas apimtis apskaičiuoti.

Atskirų tipų buveinių tvarkymo rekomendacijų nekomentuosime, nes tai būtų ilga kalba. Apsiribosime tik bendromis pastabomis ir kai kuriais pavyzdžiais. Visų II-rai kategorijai priskirtų buveinių tvarkymo rekomendacijoms būdingas aukščiau paminėtas trūkumas dėl siūlomų priemonių priklausomybės nuo buveinių ploto BASTe. Kiekvieno tipo buveinės pagal Buveinių direktyvą turi savąjį specifinį tikslą – išsaugoti tam tikros sudėties, struktūros bendriją su jai būdinga biologine įvairove. Tuo tarpu Rekomendacijose pagrindinis dėmesys skiriamas vienam buveinės elementui – negyvai medienai (beveik visų buveinių tvarkymo tikslo nurodymas prasideda įrašu *Išlaikyti ar atkurti medyną, kuriame gausu negyvos medienos*), nors daugumai buveinių tai visiškai neesminis dalykas. Sanitarinė miško apsauga, kuri kai kurių buveinių egzistencijai netgi būtina, laikoma nepageidautina priemone, jai atlikti reikia derinimo procedūrų netgi su Europos komisija, nurodant į Buveinių direktyvos 6 straipsnį, kuriame, beje, yra visiškai ne sanitarinių kirtimų lygmens reikalavimai.

Buveinei nustatyti tikslai, buveinę gerinantys ar bloginantys veiksniai ir siūlomos priemonės dažnai prieštarauja vieni kitiems. Štai 9010 Vakarų taigos buveinės tvarkymo tiksluose, be minėto negyvos medienos reikalavimo ir rūšių įvairovės išlaikymo, nurodomas ir natūralios vystymosi dinamikos palaikymo siekis. Betgi čia patenka labai skirtingos sudėties medynai, kurių vystymosi dinamikos dėsniniai visai skirtingi ir jų atkūrimui reikia skirtingų priemonių. Rekomendacijose nieko to nėra.

Ⓜ

Buveinės 9080 Pelkėti lapuočių miškai tvarkymo tikslas *Išlaikyti ar atkurti hidrologinį režimą ir vienaardį ar dviardį būdingą medyną*. Lentelėse nurodyti buveinę gerinantys ir/ar bloginantys veiksniai ir rekomenduojamos priemonės orientuoja į kūrimą įvairiam žiemo medyno, nors šiose augavietėse besiformuojantiems juodalksnynams įvairiam žiemoškumas nebūdingas.

Buveinės 9050 Žolių turtingi eglynai tvarkymo tikslas *Išlaikyti ir atkurti medyną su gausiu negyvos medienos kiekiu, didele organizmų įvairove bei palaikyti eglynams su plačialapiais medžiais būdingą struktūrą....* Nė žodelio apie įvairiam žiemoškumą, o rekomenduojamose priemonėse jau kalbamą apie įvairiam žiemo medynus, bet vėlgi jų formavimo būdai skirsis priklausomai nuo to, koks buveinės medynų plotas BASTE.

Čia tik dalis pastabų, esminės, kurios sąlygoja kitus, smukesnius Rekomendacijų netikslumus, kurių daug.

Tokios ar panašios pastabos tinka visų tipų buveinėms. Ypač neaiškios, nepagrįstos Plačialapių ir mišrių miškų (9020) ir Skroblynų (9160) tipų buveinių tvarkymo rekomendacijos.

Rekomendacijomis siekiama vienintelio tikslo – biologinės įvairovės gausinimo, neatsižvelgiant į kitus miškų tvarkymo ir naudojimo tikslus, tarp jų ir kitą ekologinį tikslą – klimato kaitos stabdymo priemones. Stebina kontroliuojamų gaisrų – paklotės deginimo rekomendavimas, kur siekiant vieno rūšių atsiradimo bus naikinamos kitos. Ši priemonė rekomenduojama netgi eglynų kirtavietėse kartu siūlant išsaugoti eglės pomiškį, kas absoliučiai nesuderinama.

Neįtikina autorių samprotavimai (18 skyrius) apie adaptyvų Rekomendacijų taikymą, kai jos tobulinamos jų įgyvendinimo eigoje. Taip, visos taisyklės, rekomendacijos, normatyvai laiko bėgyje tobulinami, atsižvelgiant į atsirandančius naujus poreikius ar gavus naujų žinių apie tvarkomąjį objektą, bet visada taisyklėse stengiamasi panaudoti visas turimas žinias apie tvarkomąjį objektą. Šiose Rekomendacijose ignoruojamos miškų mokslo jau turimos žinios apie įvairios sudėties medynų natūralaus formavimosi dėsniumus, o siūlomos priemonės dažnai jiems prieštarauja. Ir atvirkščiai, ten, kur trūksta žinių apie medynų formavimosi dėsniumus, siūlomos nepatikrintos, abejotinos priemonės.

Reziumuojant galima konstatuoti, kad tai ne rekomendacijos, o tiktai bandymas jas sukurti.

Lietuvos miškininkų sąjungos prezidiumo vardu
prezidentas

dr. Vidmantas Verbyla